

Dr. sc. Amina Pehlić

RAZVOJNE POJAVE U GOVORU DJECE – GREŠKE U GRAMATIČKOJ STRUKTURI

Sažetak

U govoru djece javljaju se neke nepravilnosti (greške u artikulaciji glasova, greške u gramatičkoj strukturi jezika i sl.) koje predstavljaju razvojnu pojavu u njihovom govorno-jezičkom razvoju jer vremenom iščezavaju i na kraju u potpunosti nestanu. Rad predstavlja studiju slučaja – u toku longitudinalnog praćenja govora jednog djeteta, urednog govorno-jezičkog razvoja, bilježene su govorne greške u vremenskom periodu od treće do šeste godine života. Analizirane su greške koje su zabilježene u morfološkim oblicima glagola, pridjeva i zamjenica. Od metoda istraživanja korištena je metoda učestvujućeg posmatranja i komparativno-deskriptivna metoda.

Rezultati istraživanja pokazali su da se greške najčešće javljaju u oblicima koji u standardnom jeziku odudaraju od pravilne promjene – dijete greškama ujednačava morfološke osnove i nastavke tako što nepravilne oblike preobličava u pravilne i na taj način gradi sistem pravilnih paradigmi. Tako su, ustvari, dječije greške često ispravke onoga što je u gramatici nepravilno. Ovakve greške javljaju se u govoru djece različitih maternjih jezika, što ukazuje da djeca prvo usvajaju najopćija pravila, a kasnije uče izuzetke. Također, one idu u prilog pretpostavci da u dječijem mozgu postoje strukture, nauci još nedovoljno poznate, koje omogućavaju rekonstruisanje sistema pravila, odnosno gramatike maternjeg jezika na osnovu govornog uzorka, tj. govora koje dijete čuje iz svoje okoline.

Ključne riječi: govor, razvojne pojave, greške, morfološki oblici

Uvod

Govorni¹ razvoj djece počinje rođenjem i odvija se u nekoliko aspekata:

1. glasovni (fonološki) razvoj,
2. riječnički (značenjski) razvoj,
3. razvoj gramatike,
4. komunikacijski (pragmatički),
5. razvoj znanja o govoru (metalingvistička svijest) (Starc i sar., 2004).

Glasove dijete postepeno usvaja, počevši od prvog glasanja, koje je spontano, refleksno i predstavlja odraz fiziološkog stanja dojenčeta (ugode ili neugode), preko faze gukanja i faze slogovanja do pojave prvih riječi i rečenica. Do polaska u školu (oko šeste godine) djeca usvoje artikulaciju glasova maternjeg jezika, s tim da se kod neke djece pravilna artikulacija svih glasova javlja i prije, čak sa tri ili četiri godine, dok se kod druge završava tek

¹ Odnos između *jezika* i *govora* takav je da se oni mogu posmatrati odvojeno: jezik kao apstraktan sistem znakova i govor kao svaka individualna realizacija jezika. Međutim, nekad ih je teško strogo odvajati, jer jedno pretpostavlja drugo. Naime, bez jezika nema govora – ako ne poznajemo određeni jezik, ne možemo ni govoriti njime. S druge strane, nema ni jezika bez govora – jezik nema svoje svrhe ako niko njime ne govori, odnosno jezik ne možemo ni istraživati bez govora. Ova se uvjetovanost ogleda i u činjenici da razvoj govora (sposobnosti izražavanja, upotrebe jezika) kod djece podrazumijeva i razvoj jezika (usvajanje jezika kao apstraktnog sistema). Stoga se ni u ovom radu ova dva pojma strogo ne odvajaju.

sa sedam ili osam godina, stoga i autori navode djelimično različite izgovorne norme – norme o uzrastu na kojem se usvaja pojedini glas (Salihović i sar., 2006).

Slično je i s gramatikom – djeca savladaju osnovnu gramatičku strukturu maternjeg jezika već sa četiri godine, međutim greške u upotrebi pojedinih oblika javljaju se i poslije, čak do desete godine, što predstavlja i krajnje vrijeme kada se automatizira upotreba morfoloških i sintaksičkih pravila u govoru (Matić, 1986: 17; Starc i sar., 2004: 30).

Razvoj dječijeg rječnika počinje pojavom prve riječi (oko prve godine) i teče u pojedinim fazama bržim ili sporijim tempom, a traje sve do kraja života. Kroz obrazovni sistem djeca usavršavaju komunikacijske vještine, usvajaju teorijska znanja o jeziku (metalingvistički aspekt) i razvijaju kulturu govora.

Obilježje govora djece jesu različita “odstupanja” koja su za određenu uzrasnu dob uobičajena, prirodna, a budući da su privremenog karaktera, tj. da vremenom iščeznu, nazivaju se pojavama *razvojne prirode* (Vasić, 1968: 39).

Razvojne prirode su, npr., greške koje se javljaju u artikulaciji nekog glasa kod djeteta koje se po izgovornim normama nalazi u uzrasnoj dobi u kojoj još uvijek nije završena artikulacija tog glasa, te se mogu tolerisati i greške u njegovom izgovoru. Naime, ukoliko dijete ne može izgovoriti neki glas, ono će se snaći tako što će ga izostaviti – tzv. omisija (*uka* umjesto *ruka*), zamijenit će ga drugim glasom – supstitucija (*juka* umjesto *ruka*) ili će ga pogrešno izgovoriti – distorzija (npr. dvousneni, lateralni, resični i sl. izgovor glasa *r*).

Razvojne su prirode i greške u gramatičkoj strukturi koje djeca urednog govornog razvoja još uvijek čine nakon što su usvojila osnove gramatike maternjeg jezika (tj. nakon četiri godine). Npr. pogrešna upotreba akuzativa za imenice muškog roda a-deklinacije koje označavaju nešto neživo u govoru djece može se zadržati i do polaska u školu (Pravimo *tenka*, umjesto Pravimo *tenk*), kao i greške u oblicima imenica koje podliježu glasovnim promjenama ili pravilima duge i kratke množine (Gledam neke morske *pasove*, umjesto Gledam neke morske *pse*) i sl. (Kuvač i Palmović, 2007: 34). Postoje i druge pojave razvojne prirode, npr. mucanje se kao razvojna pojava može javiti u periodu od druge do pete godine – bilježi se u oko 60 % od ukupnog broja slučajeva (Matić, 1986: 33).

Ukoliko se kod djeteta nakon razvojnog perioda zadrže nepravilnosti u govoru (npr. nepravilna artikulacija glasova), onda se one tretiraju kao govorni poremećaji i zahtijevaju pravovremeni stručni tretman (npr. tretman logopeda i dr.). S druge strane, nepravilnosti razvojne prirode ne zahtijevaju poseban angažman stručnjaka, međutim neophodno je primjenjivati odgovarajuće odgojne postupke kako bi se govor pravilno razvijao i kako nepravilnosti ne bi prelazile u poremećaje (Popović, 1998).

Metode

U radu se analiziraju greške u morfološkim oblicima (glagola, pridjeva i zamjenica) koje su zabilježene u govoru jednog dječaka urednog govornog razvoja. Radi se o longitudinalnom istraživanju u kojem su u kontinuitetu od tri godine (od treće do šeste godine), bilježene greške koje je dijete načinilo u spontanom govoru. Inače, dijete je provodilo vrijeme u svojoj porodici (sa roditeljima, dva brata i jednom sestrom) i u drugoj porodici koja je bila zadužena za čuvanje, a od četvrte godine pohađalo je predškolsku ustanovu.

Od metoda istraživanja korištena je metoda učestvujućeg posmatranja (autorica rada bilježila je greške u govoru svog sina u svakodnevnim govornim situacijama) i komparativno-deskriptivna metoda.

Rezultati sa diskusijom

U govoru djeteta zabilježene su greške u oblicima glagola, imenica, pridjeva i zamjenica, a najviše grešaka zabilježeno je u oblicima imenica i glagola. Ovdje su predmet analize pogreške u oblicima glagola, pridjeva i zamjenica, dok će imenice iz tehničkih razloga biti analizirane drugom prilikom.

Glagoli

Pogreške se javljaju u oblicima glagola II vrste, sa sistemom nastavaka prezenta: *-em*, *-eš*, *-e*, *-emo*, *-ete*, *-u*; i rjeđe u oblicima glagola III vrste, sa sistemom nastavaka prezenta: *-im*, *-iš*, *-i*, *-imo*, *-ite*, *-e*, dok se u oblicima glagola I vrste, sa sistemom nastavaka *-m*, *-š*, *-o*, *-mo*, *-te*, *-ju* greške uopće ne javljaju (Jahić i sar., 266–274).

Glagoli II vrste. Greške zabilježene u glagolima II vrste nastaju:

1. Ujednačavanjem prezentskih nastavaka i ujednačavanjem prezentske osnove
 2. Međuutjecajem infinitivne i prezentske osnove
1. S obzirom na ujednačavanje nastavaka i ujednačavanje osnove, javlja se:
 - a) ujednačavanje nastavaka prezenta glagola *htjeti*:
hoć-**em** (< hoć-**u**), hoć-eš, hoć-e, hoć-emo, hoć-ete, hòc-**ū** (< hoć-**e**) i
 - b) ujednačavanje nastavaka i osnove prezenta glagola *moći*:
mož-em (< **mog-u**), mož-eš, mož-e, mož-emo, mož-ete, **mož-u** (< **mog-u**).

Tabela 1.

– hoć- u > hoć- em	– Ja hòćem (hoću) da te malo namirišem.	3, 2 (3 god. 2 mj.)
– hoć- e > hòc- ū	– Kad ga babo i mama hòcū (hoće) okupati, on pobjegne.	5, 6
– mog-u > mož-em	– Mòžem (mogu) ja.	3, 0
– mog-u > mož-u	– Ahmed im je kazo da nè možū (ne mogu).	4, 5

2. S obzirom na međuutjecaj glagolskih osnova II vrste, javlja se utjecaj prezentske na izmjenu infinitivne osnove i obrnuto.

Tabela 2.

Utjecaj prezentske na izmjenu infinitivne osnove		
– bi-ti, bud-em		
– bi-ti > bu-ti	– Ja ću būti (biti) ovde.	3, 2
– bi-o > bud-o	– Ja būdō (bio) bolestan, a Hadi <u>bio</u> doktor.	3, 3
– leg-ti, legn-em		
– leg-ao > legn-o	– Izgleda da ćeš i ti povratiti kad budeš lègnō (legao).	3, 3
– ponije-ti, pones-em		
– ponije-ti > ponesi-ti	– Ponèsiću (ponijet ću) sebi vode.	3, 4
– donije-ti, dones-em		

– donije-ti > donesi -ti	– I onda su mu donesili (donijeli) stolicu.	4, 3
– uze-ti, uzm-em – uze-o > uzm -o	– Vidi koliki sam üẓmō (uzeo). (Rečeno mu je: Uzmi, jedi!)	5, 7
– dava-ti, daj-em – dava-ti > daja -ti – dodava-o > dodaj -ō (< dodaja -o)	– Nemoj njemu dájati (davati), meni daj. – I on je meni dodájō (dodavao) neke velike. (Igra igricu)	5, 4 5, 1
– pra-ti, per-em – pra-lo > pera -lo – oprati > operi -ti	– To se bilo pèralo (pralo). (Otvora mašinu za suđe) – Prvo ću jesti pa ću onda opèriti (oprati) zube. – Hoću ja sam opèriti (oprati) ruke.	5, 6 4, 8 3, 2
– nazva-ti, nazov-em – nazva-ti > nazovi -ti – zva-o > zovi -jo	– Babo, ja ću ti ovdje ostaviti telefon da možeš nazòviti (nazvati). – Ja sam mamu zòvijō (zvao): Mama!	4, 5 3, 2
– sla-ti, šalj-em – sla-ti > šalja -ti – posla-ti > pošalji -ti – posla-o > pošalji -o	– De, nemoj mi poruke šaljati (slati). – Možeš li mi pošaljiti (poslati) ovu igricu? – Fatima, možeš li mi pošaljiti (poslati) ovoga. – De pogledaj, nešto sam ti pošaljio (poslao). – Fatima, nešto sam ti pòslao . (Ispravno rekao nakon što je u prethodnoj rečenici pogriješio)	4, 10 4, 4 4, 10 4, 10 4, 10

Tabela 3.

Utjecaj infinitivne na izmjenu prezentske osnove		
– nasu-ti, nasp-em – nasp-em > nasuj -em	– Mama, neće (Fatima) da mi nāsujē (naspe, naliije) vode. – Hoću da nāsujēm (naspem) ovo. (Želi da smoki istrese u posudicu)	4, 1 5, 7

Tabela 4.

Utjecaj infinitivne na izmjenu prezentske osnove u glagola II vrste, te se obje osnove završavaju na -a, čime glagoli II vrste prelaze u glagole I vrste, tj. dobijaju sistem nastavaka: -m, -š, -o, -mo, -te, -ju.		
– oprati, oper-em – oper-em > opra -m	– Evo, babo, òprāj (operi) suđe. – Mama, hoću da òprām (operem) ruke. – Čekaj da ovo òprām (operem). – Ne bi da prām (perem) zube.	3, 2 3, 2 3, 2 5, 0
– nazva-ti, nazov-em – nazov-emo > nazva -mo – zov-i > zva -j	– Rekla je da će nazvati, ali rekla je da je mi nāzvāmo (nazovemo). – Hajde, mama, zvāj (zovi)!	5, 7 3, 2
– obrišati, obriš-em – obriš-i > obriša -j	– De òbrisāj (obriši) oči!	5, 4
– napisa-ti, napiš-em – napiš-eš > napisa -š	– Kome da nāpīsāš (napišeš)? – Oni to tamo pīsajū (pišu).	3, 11 5, 7
– smija-ti, smij-em		

– smij-u > smija -ju	– Što se oni tamo smìjajū (smiju; napolju se neko smije).	3, 2
– dera-ti, der-em – der-e > dera -ø	– Hajde ovaj što se dèrā (dere, galami) (Igra igricu).	4, 4
– pomirisa-ti, pomiriš-em – pomiriš-i > pomirisa -j	– Pomirisāj (pomiriši) me!	4, 5
– psova-ti, psuj-em – psuj-e > psova -ø	– U našoj porodici se ne psòvā (psuje).	3, 11
– pomaga-ti, pomaž-em – pomaž-ete > pomaga -te	– Ako čistite i pòmāgāte (pomažete) drugima, bit će lijepo.	4, 10
– otrova-ti, otruj-em – otruj-e > otrova -ø	– Ako njoj (ráži) neko stane na rep, ona njega òtrovā (otruje).	5, 6
– zaveza-ti, zavež-em – zavež-i > zaveza -j – odveza-ti, odvež-em – odvež-u > odveza -ju – odvež-e > odvez -a	– De ti meni závēzāj (zaveži) ove patike, uvijek se odvézajū (odvežu). De ih zaveži, uvijek se odvežu. (Sam je sebe ispravio. Niko mu nije skrenuo pažnju na grešku) – Kako se ovo sad òdvēzā (odveže) (Hoće da otpetlja kabl)	5, 7 5, 9
– penja-ti, penj-em – penj-u > penja -ju	– Oni se pènjajū (penju).	5, 9

Glagoli III vrste. U 3. licu mn. prezenta umjesto nastavka *-e* javlja se nastavak *-u (-ju)*.

Tabela 5.

– leža-ti, lež-im – lež-e > lež- u	– Čuj one piliće kako lèžū (leže) na jajima.	3, 2
– ohladi-ti, ohlad-im – ohlad-e > ohlad- u	– Ja brišem noge da mi se òhladū (ohlade).	3, 3
– mazi-ti, maz-im – maz-e > maz- u	– Ja ne volim one bebe kad se mâzū (maze).	4, 1
– letje-ti, let-im – let-e > let- u	– Do mjeseca lètū (lete). (Gleda ptice kako lete, a u pozadini se vidi mjesec)	4, 10
– bježa-ti, bjež-im – bjež-e > bjež- u	– Što oni bjèžū (bježe) od mene?	5, 1
– izgubi-ti, izgub-im – izgub-e > izgub- u	– Ovi se smiju i kad izgubū (izgube).	5, 1
– izlazi-ti, izlaz-im – izlaz-e > izlaz- u	– A kako one (kokice) ìzlazū (izlaze) same.	5, 7
– vidje-ti, vid-im – vid-e > vid- u	– I oni ništa nè vidū (ne vide).	5, 10
– dolazi-ti, dolaz-im – dolaz-e > dolaz- u	– Zašto ne dòlazū (dolaze) u petak?	5, 10
– zadrža-ti, zadrž-im – zadrž-e > zadrža- ju		5, 6

	– Začas se oni tamo zadržaju (zadrže). (Gleda crtani film)	
--	---	--

Zabilježen je i primjer utjecaja oblika prezenta na infinitivnu osnovu:

Tabela 6.

– drža-ti, drž-im – drža-la > drži -la	– Ja sam rekao otvori i ti si otvorila i ti si držila (držala).	5, 6
--	--	------

Na osnovu navedenih primjera može se zaključiti sljedeće:

- a) greške se javljaju u oblicima nepravilnih glagola, tj.:
 - glagola u kojih pojedini oblici odudaraju od pravilne promjene – prezent glagola *htjeti, moći* – dijete nepravilne oblike mijenja u oblike pravilne paradigme (ja *hoćem*, oni *hoću*, ja *možem*, oni *možu*),
 - glagola koji su djelimično nepravilni, tj. u osnovama imaju različite leksičke morfeme (*pra-ti / per-em...*) ili se ubrajaju u pravilne, ali im se osnove razlikuju: usljed izvršene glasovne promjene (*pisa-ti, piš-em...*) i sl. – dijete ujednačava osnove i gradi sistem pravilnih paradigmi (*pisa-ti, pisa-m...*);
- b) greške se rjeđe bilježe kod glagola u kojih se osnove većim dijelom podudaraju (*drža-ti, drž-im; drža-la > drži-la* i sl.) – međutim i u njima je vidno ujednačavanje oblika;
- c) greške se uopće ne bilježe u oblicima glagola I vrste jer se glagolske osnove u potpunosti podudaraju, tj. nema nikakvih nepravilnosti u paradigmama;
- d) u 3. licu mn. prezenta glagola III vrste umjesto nastavka *-e* javlja se nastavak *-u* (rjeđe *-ju*) – vjerovatno zato što se vokal *u* javlja u istom licu II vrste (*-u*) i I vrste glagola (*-ju*), te ga dijete doživljava uobičajenim i prirodnim izborom.

Pridjevi

Zabilježene su greške u kategorijama roda i komparacije pridjeva.

Tabela 7.

Rod pridjeva		
– smeđ, smeđa, smeđe – smeđe > smeđo	– Ovo je směđo (smeđe).	4, 8
Komparacija pridjeva		
– kratka, kraća, najkraća – kraća > kratkija	– Sad ti je malo kratkija (kraća) kosa.	4, 3
– dobro, bolje, najbolje – dobro (> dobrije) > najdobrije	– Ovde mi najdòbrijē (najbolje) miriše.	5, 0

Svi primjeri grešaka u tvorbi pridjeva pokazuju tvorbu analogijom prema oblicima koji slijede pravilnost, u kojima nema odstupanja (tj. nema glasovnih promjena, skraćivanja osnove, supletivnih osnova).

U standardnom bosanskom jeziku pridjevi srednjeg roda imaju nastavak *-o*, izuzetak su pridjevi čija se osnova završava na palatalni suglasnik sa nastavkom *-e* (*lijepo, smeđe*). Pridjev *smeđ* u obliku srednjeg roda *smeđo* javlja se analogijom prema većini pridjeva srednjeg roda.

Komparative *kratkija* i *najdobrije* dijete tvori prema pravilnoj tvorbi, što nije slučaj u standardnom jeziku:

- *kratka*, *kratkija*, *najkratkija* (kao *tužna*, *tužnija*, *najtužnija*), dok se u standardnom jeziku komparativ *kraća* tvori od okrnjene osnove (*krat-*) uz izvršeno jotovanje (*krat + ja > kraća*),
- *dobro*, *dobrije*, *najdobrije* (kao *tužno*, *tužnije*, *najtužnije*), dok se u standardnom jeziku superlativ *najbolje* tvori od komparativa *bolje*, koji ima supletivnu osnovu u odnosu na pozitiv (*dobro*), tj. prisutno je odstupanje od pravilne tvorbe (*dobro*, *bolje*, *najbolje*).

Zamjenice

Javljaju se greške u oblicima I upitno-odnosne zamjenice *ko* i I lične zamjenice za 2. lice jd. *ti*, kao i u obliku I i L upitno-odnosne zamjenice *šta*.

Tabela 8.

– ko – ni kod koga > kod nikoga	– Mama, ja kad porastem, ja neću kod nīkogā (ni kod koga) noćiti. (Nakon što sestra nije dobila dozvolu da noći kod prijateljice)	5, 9
– s kim > sa kome	– Sa kòmē (s kim) ću se ja igrati.	4, 10
– ni s kim > sa nīkome	– Mama, sa kòmē (s kim) ću se družiti?	4, 10
– s nekim > sa nekome	– Babo, ne mogu se sa nīkome (ni s kim) igrati.	4, 10
	– Mama, želim sa nēkomē (s nekim) ići u prodavnicu.	5, 6
– šta – ni s čim > sa ničim – na čemu > na čime	– Ne mogu sa ničim (ni s čim) igrati. – Mama, na čime (na čemu) ću ja raditi? (Na računaru ili na TV-u)	5, 0 5, 0
– ti – s tobom > sa tebom	– Želim sa babom i sa tēbōm (tobom) da jedem.	5, 6

Tabela 9.

sandardni jezik	govor djeteta	sandardni jezik	govor djeteta	sandardni jezik	govor djeteta
N ko G koga > D kome A koga V --- I s kim > L kome	N G kod nīkogā D A V I sa kòmē (2) sa nīkome sa nēkomē s kòmē L	N šta G čega D čemu A šta V I s čim > L čemu >	 I sa ničim L na čime	N ti G tebe D tebi A tebe V ti I s tobom > L tebi	N G D A V I sa tēbōm L

Iz primjera se vidi sljedeće:

- U obliku I zamjenice *ko* umjesto sekvence *ki* (*kime*) koja se u standardnom jeziku javlja samo u I, analogijom prema oblicima u ostalim padežima javlja se sekvenca *ko* (*ko*, *koga*, *kome*), pri čemu dolazi do ujednačavanja početnih sekvenci;
- U obliku L zamjenice *šta* javlja se oblik *čime* (umjesto *čemu*), pod utjecajem oblika I ove zamjenice. Naime, ovdje nema potpunog ujednačavanja početnih sekvenci, jer u standardnom jeziku ni ne postoji njihovo podudaranje u većem broju padežnih oblika, kao što je slučaj sa zamjenicom *ko*;
- Lična zamjenica za 2. lice *ti* u I jd. bilježi se u obliku *tebom* (umjesto *tobom*) sa osnovom *teb-* umjesto *tob-* analogijom prema osnovi koja preovladava u oblicima ove zamjenice u zavisnim padežima (*teb-e*, *teb-i*), pri čemu dolazi do ujednačavanja osnove zavisnih padeža;
- U govoru djeteta nema umetanja prijedloga između prefiksa *ni-* i zamjenica *ko* / *šta* u zavisnim padežima: *sa nikome*, *sa ničim*, *kod nikoga*, umjesto standardnih oblika: *ni s kim*, *ni s čim*, *ni kod koga*, jer su standardni oblici složeniji.

Zaključna razmatranja

Pod razvojnim pojavama u govoru djece podrazumijevaju se nepravilnosti koje su prirodno obilježje govornog razvoja i koje nakon određenog vremena nestaju. Dijete već sa četiri godine ovlada osnovama gramatike maternjeg jezika, međutim greške u upotrebi morfoloških i sintaksičkih pravila javljaju se godinama poslije, čak do desete godine, što predstavlja krajnje vrijeme kada se automatizira upotreba morfoloških i sintaksičkih pravila.

U ovom su radu, kao razvojne pojave dječijeg govora, analizirane greške u morfološkim oblicima (glagola, pridjeva i zamjenica), koje su zabilježene u toku longitudinalnog istraživanja govora jednog dječaka urednog govornog razvoja, u periodu od tri do šest godina života.

U nastojanju da verbalno komunicira dijete traga za odgovarajućim morfološkim oblicima i analogijom prema oblicima koje je čulo u govoru drugih, odnosno paradigmama koje je usvojilo, pravi greške. Analiza pokazuje da se greške najčešće javljaju u oblicima koji u standardnom jeziku odudaraju od pravilne promjene – dijete greškama ujednačava morfološke oblike (osnove i nastavke) tako što nepravilne oblike preobličava u pravilne i na taj način gradi sistem pravilnih paradigmi. Tako su, ustvari, dječije greške najčešće ispravke onoga što je u gramatici nepravilno. Slične greške koje predstavljaju “ispravljanje neravnina” u jezičkoj strukturi javljaju se kod djece različitih maternjih jezika, a njihov je značaj u tome što pokazuju da djeca prvo usvajaju najopćija pravila, a kasnije uče izuzetke. Naime, pretpostavlja se da u dječijem mozgu postoje strukture, nauči još nedovoljno poznate, koje omogućavaju rekonstruiranje sistema pravila, odnosno gramatike maternjeg jezika na osnovu govornog uzorka, tj. govora koje dijete čuje iz svoje okoline (Bugarski, 1996: 58–59).

Ovakve greške u govoru, budući da se radi o pojavama razvojne prirode, ne zahtijevaju poseban tretman, međutim treba njegovati pravilan postupak u komunikaciji sa djetetom. Naime, ukoliko dijete pogriješi, roditelj / odgajatelj neće djetetu eksplicitno davati do znanja da je pogriješilo, već će istu riječ ili sintagmu ponoviti u sličnom kontekstu i u pravilnom obliku, tako da dijete dobije potrebnu informaciju (pravilan model), a da pri tome ne stekne dojam da njegov način izražavanja nije uredan.

Literatura

1. Bugarski, R. (1996). *Uvod u opštu lingvistiku*, Beograd: Čigoja Štampa.
2. Jahić, Dž., Halilović, S. i Palić, I. (2000). *Gramatika bosanskoga jezika*, Zenica: Dom štampe.
3. Kuvač, J. i Palmović, M. (2007), *Metodologija istraživanja dječjega jezika*, Jastrebarsko: Naklada Slap.
4. Matić, R. (1986). *Metodika razvoja govora djece (do polaska u školu)*, Beograd: Nova prosveta.
5. Popović, T. (ur.) (1998). *Govor u predškolskoj ustanovi*, Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
6. Salihović, N., Junuzović, Ž. i Ibrahimović, A. (2006). *Poremećaji glasa, govora i jezika*, Tuzla: Harfo-graf.
7. Starc, B. (2004). *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta preškolske dobi*, Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
8. Vasić, S. (1968). *Govor vašeg deteta*. Beograd: Zavod za izdavanje udžbenika Socijalističke Republike Srbije.

DEVELOPMENT PHENOMENA IN CHILDREN'S SPEECH – MISTAKES IN GRAMATIC STRUCTURE

Abstract

In children's speech there are some irregularities (mistakes in the voice articulation, mistakes in the language grammatical structure, etc.) that represent a development phenomenon in their speech-language development because they fade away and eventually completely disappear. The paper presents a case study – during longitudinal monitoring of one child's speech with proper speech-language development, speech mistakes were recorded in a time period of 3 to 6 years of age. The mistakes recorded in the morphological forms of verbs, adjectives and pronouns were analysed. The research method used participatory observation method and comparative-descriptive method.

The analysis shows that mistakes usually occur in forms that in standard language differ from the correct change – the child 'corrects' the morphological mistakes and suffixes by incorrectly transforming the irregular forms into the regular ones, thus constructing a system of correct paradigms. Thus, in fact, child's mistakes are often corrections to what is in the grammar irregular. These mistakes occur in the children's speech of different mother tongues, which indicates that children first adopt the most general rules, and later learn the exceptions. They also support the assumption that there are structures in the child's brain, scientifically not explained yet, which enable the reconstruction of the system of rules, that is, the grammar of the mother tongue based on the speech sample, i.e. speech that the child hears from his environment.

Key words: speech, development phenomena, mistakes, morphological forms